

४. सावलीतून जा आणि सावलीतून ये

सु. ह. जोशी (१९३८) : प्रसिद्ध लेखक. वर्तमानपत्रे आणि मासिके यांतून सातत्याने लेखन. आजपर्यंत सुमारे ४०० वाचकपत्रे त्यांनी लिहिली आहेत. त्यांची स्वलिखित आणि संपादित अशी ३० पुस्तके प्रकाशित आहेत. विविध संस्थांनी त्यांना १० पुरस्कारांनी सन्मानित केले आहे. आतापर्यंत सुमारे ६५० गावांतून ५००० व्याख्यानांमधून समाजप्रबोधन केले आहे.

आळस हा माणसाचा फार मोठा शत्रू आहे. आळस झटकून प्रामाणिकपणे काम केल्यास हमखास यश मिळते, हे या कथेतून लेखकाने अतिशय मार्मिकपणे सांगितले आहे. प्रस्तुत पाठ 'छोट्या मोठ्या गोष्टी' या पुस्तकातून घेतला आहे.

एका गावात एक खूप श्रीमंत माणूस राहत होता. त्याचं नाव होतं गणेशराव. खूप जमीनजुमला-शेतीवाडी होती त्यांची. शिवाय दोन-तीन दुकानंही; पण एवढी श्रीमंती असूनही गणेशरावांना गर्व नव्हता, कारण त्यांनी हे सगळं खूप कष्ट करून, मेहनत करून कमावलं होतं.

त्यांना दोन मुले होती. एक होता खूपच आळशी. सकाळी उशिरा उठायचं. त्यानंतरही मस्त लोळायचं. भूक लागली की जेवायचं. काम करायचा तर त्याला भयंकर कंटाळा. या आळशी मुलाचं नाव होतं अवी. त्याचा भाऊ रवी. त्याचा स्वभाव मात्र अवीच्या अगदी विरुद्ध. सकाळी लवकर उठून तो व्यायाम करायचा. अभ्यास करायचा. वडिलांना त्यांच्या कामात मदत करायचा.

अवी आणि रवी दोघेही आता चांगले मोठे झाले होते. गणेशरावांना आळशी अवीची खूप काळजी वाटायची. आता त्यांचंही वय झालं होतं. शेवटी खूप विचार करून त्यांनी दोन्ही मुलांना जवळ बोलावलं.

“अवी, रवी, अरे बरेच दिवसांपासून विचार करतोय. आता माझं वय झालंय. जरा यात्रा करून यावी म्हणतो.”

“ठीक आहे बाबा; पण इथला सगळा कारभार कोण चालवणार?” रवीने विचारलं.

गणेशराव म्हणाले, “जमीन, दुकानं सगळं तुम्हां दोघांमध्ये सारखं वाटून टाकणार आहे. दोघांनी आपापल्या वाट्याला आलेली संपत्ती सांभाळायची, वाढवायची.”

“बाबा, तुम्ही परत कधी येणार?” अवीनं विचारलं.

“वर्षभर तरी फिरण्याचा माझा विचार आहे.”

गणेशराव म्हणाले. गणेशरावांनी हळूहळू आपली यात्रेला जाण्याची तयारी सुरू केली. आपल्या संपत्तीचे दोन सारखे भाग करून त्यांनी अवी आणि रवीला दिले. जाण्यापूर्वी एक दिवस त्यांनी दोघांनाही जवळ बोलावून म्हटले, “अवी, रवी, उद्या मी निघणार. जाण्यापूर्वी तुमच्याशी थोडं बोलायचं आहे. आपापली शेतीभाती, दुकानं नीट सांभाळा. त्याकरता मी सांगतो त्या तीन गोष्टी नेहमी लक्षात ठेवा.”

“कोणत्या हो, बाबा?” रवीने विचारलं.

गणेशराव म्हणाले, “पहिली गोष्ट, रोज सावलीतून कामाला जा आणि सावलीतूनच घरी या. दुसरी गोष्ट, रोज गोड खा आणि तिसरी गोष्ट आजूबाजूच्या प्रत्येक गावात एकेक घर बांधा. या तीन गोष्टीचं पालन तुम्ही केलं, तर तुम्ही सुखाने रहाल.”

गणेशराव यात्रेला निघून गेले. इकडे अवीला वाटले, बाबांनी



सांगितलेल्या तीन गोष्टी तर अगदीच सोप्या आहेत. कामाला सावलीतून जा व सावलीतून ये असं बाबांनी सांगितलं. चला, घरापासून दुकानापर्यंत, शेतापर्यंत मांडवच घालून घेऊया. त्याप्रमाणे त्याने मांडव घालून घेतला. वडिलांनी सांगितल्याप्रमाणे रोज पक्वान्नाचं जेवण सुरू केलं आणि आजूबाजूच्या गावांमध्ये घरं बांधणंही सुरू केलं. एवढा सगळा खर्च आणि काम मात्र काहीच नाही. त्याचा व्हायचा तोच परिणाम झाला. त्याची संपत्ती झपाट्याने कमी होऊ लागली.

पण रवीने मात्र आपल्या वडिलांचा उपदेश नीट समजून घेतला होता. त्यामुळे त्याची संपत्ती मात्र वाढत होती. होता-होता वर्ष संपलं. गणेशराव आपली यात्रा संपवून घरी परत आले. अवी, रवी धावतच त्यांना भेटायला आले. गणेशरावांनी अवीला विचारले, “काय रे, कसं काय चालू आहे?”

अवी चिडून म्हणाला “वा! बाबा, छान उपदेश केलात. तुमच्या उपदेशाप्रमाणे मी वागलो. काय परिणाम झाला? मी कंगाल झालो.” “रवी, तुझं कसं चालू आहे?” गणेशरावांनी विचारलं.

“बाबा, मीही तुमचा उपदेश पाळला. सावलीतून कामाला गेलो आणि सावलीतून आलो. म्हणजे सकाळी लवकर-उन्हं व्हायच्या आत कामाला गेलो आणि ऊन उतरल्यावर परत आलो. दिवसभर कष्ट केल्यामुळे रोजची भाजीभाकरीही मला पक्वान्नासारखी गोड लागत असे आणि सगळ्यांशी प्रेमाने वागल्यामुळे, अडचणीच्या वेळी मदत केल्यामुळे आजूबाजूच्या सर्व गावांमधले बरेच लोक माझे मित्र झाले आहेत. त्यांच्या घरी मी हक्काने जाऊ शकतो. त्यांचं घर म्हणजे माझं घरच झालं आहे. म्हणजेच प्रत्येक गावात माझं घर आहे. त्यामुळे माझा धंदा चांगला वाढला आहे.”

गणेशराव अवीला म्हणाले, “बघ, माझ्या उपदेशाचा खरा अर्थ रवीने समजून घेतला. तू फक्त शब्द ऐकलेस आणि त्यांचं पालन केलंस. त्यात माझी चूक काय?”

अवी खजील झाला. तो म्हणाला, “बाबा, आता मीही रवीसारखं काम करीन आणि यशस्वी होऊन दाखवीन.”

ते ऐकून गणेशरावांना खूप आनंद झाला.

शब्दार्थ : जमीनजुमला - एकूण शेतजमीन, घरदार इत्यादी. खजील होणे - शरमिंदा होणे, लज्जित होणे.



स्वाध्याय

प्र. १. तुलना करा.

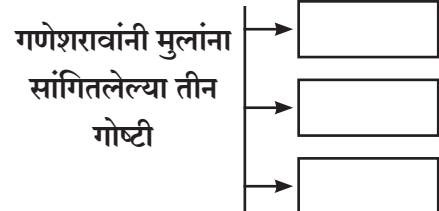
अवी	रवी

प्र. २. आकृती पूर्ण करा.

(अ)



(आ)



प्र. ३. कारणे शोधा.

- (अ) अवीची संपत्ती झपाट्यानं कमी होऊ लागली, कारण.....
(आ) अवी चिडला, कारण.....

प्र. ४. तुमच्या शब्दांत लिहा.

- (अ) अवीने त्याच्या बाबांच्या सूचनांचा लावलेला अर्थ तुम्हांला पटला का? सकारण स्पष्ट करा.
(आ) तुम्हांला जाणवलेले रवीचे गुण लिहा.

खेळूया शब्दांशी.

(अ) तक्त्यात दिलेल्या शब्दांचे वचन बदला.

एकवचन	अनेकवचन
(१) सावली	
(२)	घरे
(३) गोष्ट	
(४)	दुकाने
(५) गाव	
(६) झरा	

(आ) खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

(अ) श्रीमंत ×		(ई) हळूहळू ×	
(आ) गर्विष्ठ ×		(उ) वाढ ×	
(इ) आळशी ×		(ऊ) सोपे ×	

(इ) वर्गीकरण करा.

श्रीमंत, माणूस, विचारले, मी, बसणे, फुले, ती, छोटी

नाम	सर्वनाम	विशेषण	क्रियापद



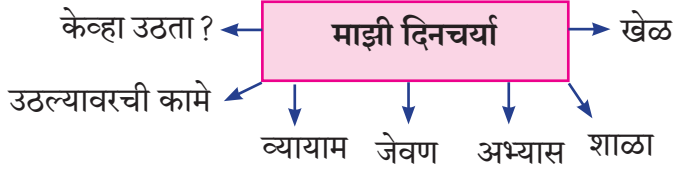
चर्चा करूया.

- ‘आळसामुळे प्रगती होत नाही’, या विषयावर मित्रमैत्रिणींशी वर्गात चर्चा करा.



लिहिते होऊया.

- खालील मुद्द्यांच्या आधारे एक परिच्छेद लिहा.



वाचा.

- खालील उतारा वाचा व त्यास योग्य शीर्षक द्या.

प्रत्येक व्यक्तीच्या आयुष्यात सुखदुःखाचे क्षण नेहमीच येत असतात. दुःखाच्या व अडचणीच्या प्रसंगांना जे खिलाडू वृत्तीने सामोरे जातात, जे जिंकण्याच्या उर्मीने हाती घेतलेले काम पूर्ण करण्यासाठी स्वयंप्रेरणेने काम करतात, तेच आयुष्यात यश मिळवतात. कोणतीही वाईट परिस्थिती तुम्हांला अडवू किंवा हरवू शकत नाही. वेळप्रसंगी तुम्हांला दोन पावले मागेही टाकावी लागतात; परंतु जर आपण मनानेच हरलो, तर पुढील कार्य पूर्ण करण्यासाठी आपण तयार होऊ शकत नाही. अशा परिस्थितीत कायम आपले आपल्या मनावर नियंत्रण असणे आवश्यक असते.

नकारात्मक विचार करण्यापासून आपण स्वतःला थांबवणे आवश्यक आहे. त्याचबरोबर आपल्या मनाला चांगल्या सवयी लावणेही आवश्यक आहे. आपल्या मनाला चांगली सवय लावणे हे कठीण असले, तरी अशक्य मात्र नक्कीच नाही! आपल्या अंगी असणाऱ्या चांगल्या सवयी, वाईट सवयींना जवळ येऊ देत नाहीत. मनाला चांगल्या विचारांची सवय लावली, तर ती सवय वाईट विचारांपासून तुम्हांला नक्कीच दूर ठेवील.

यासाठी तुम्हांला काही गोष्टी लक्षात ठेवाव्या लागतील. उदा., चांगले वाचन, चांगल्या मित्रमैत्रिणींची संगत, घरातील ज्येष्ठ व्यक्तींशी असणारे जिवाळ्याचे व आपुलकीचे संबंध इत्यादी. जो दुसऱ्याच्या दुःखात नेहमी सहभागी होतो त्यालाच जीवनाचा खरा अर्थ कळतो. मानसिक आधार देऊन, विचारांच्या देवाणघेवाणीतून आपण एकमेकांचे दुःख सहज हलके करू शकतो.

असे सुखदुःखाचे प्रसंग प्रत्येकाच्या आयुष्यात सतत येत असतात मात्र या प्रसंगांना जो धीराने सामोरा जातो, तोच जीवनात यशस्वी होतो.



QB8JU4

दैनंदिन व्यवहारात घडणाऱ्या घटनांच्या बातम्या आपण वृत्तपत्रे, टी. व्ही., रेडिओ यांसारख्या माध्यमांतून वाचत व ऐकत असतो. त्यामुळे घडून गेलेल्या, घडत असलेल्या आणि घडणाऱ्या विविध घटनांविषयी आपणाला सविस्तर माहिती बातमीच्या माध्यमातून मिळत असते.

● बातमी लेखनासाठी आवश्यक गुण—

- (१) लेखन कौशल्य. (२) भाषेचे उत्तम ज्ञान. (३) व्याकरणाची जाण. (४) सोपी, सुटसुटीत वाक्यरचना. (५) चौफेर वाचन.

बातमीची विविध क्षेत्रे : सांस्कृतिक, क्रीडा, कृषी, शैक्षणिक, सामाजिक, वैज्ञानिक, दैनंदिन घटना.

● खालील बातमी वाचून त्याखाली दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

जिल्हा परिषद उच्च प्राथमिक शाळा, उत्रौली या शाळेत कला शिबिराचा समारोप संपन्न.

दिनांक : २० डिसेंबर

लोकप्रतिभा

चित्रकला शिबिराचा समारोप

उत्रौली (ता. भोर) : उत्रौली येथील जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेत दहा दिवसांचे चित्रकला शिबिर नुकतेच संपन्न झाले. १९ डिसेंबर रोजी दुपारी ४.०० ते ६.०० या वेळात शिबिराचा समारोप समारंभ साजरा झाला. या शिबिराची सांगता प्रसिद्ध चित्रकार श्री. अविनाश शिवतरे यांच्या संप्रात्यक्षिक मनोगताने करण्यात आली.

आपल्या जीवनातील कलेचे महत्त्व सांगताना प्रत्येकाने कोणती-ना-कोणती कला शिकणे आवश्यक आहे, हा विचार त्यांनी आपल्या मनोगतातून व्यक्त केला. समारंभाचे अध्यक्षस्थान प्राथमिक शाळेचे मुख्याध्यापक श्री. सदाशिव शिंदे यांनी भूषवले. कलाशिक्षिका श्रीमती सुनीता सोमण यांनी प्रमुख पाहुणे व उपस्थितांचे आभार मानले.

या निमित्ताने सर्व पंचवीस शिबिरार्थींच्या चित्रांचे प्रदर्शन भरवण्यात आले होते. त्याला रसिकांचा उदंड प्रतिसाद मिळाला.

(१) कोण ते लिहा.

- (अ) समारंभाचे प्रमुख पाहुणे— (आ) समारंभाचे अध्यक्ष—
(इ) चित्रकला प्रदर्शनास प्रतिसाद देणारे—

(२) उत्तरे लिहा.

- (अ) शिबिरार्थींची संख्या—
(आ) शिबिरार्थींनी शिबिरात शिकलेली कला—
(इ) शिबिराचे ठिकाण—
(ई) शिबिर सुरू झाले ती तारीख—

(३) वरील बातमीमध्ये ज्या ज्या गोष्टींविषयी माहिती दिलेली आहे ते घटक लिहा.

